L'Esquerda: Punts estratègics sobre el Ter des de la prehistòria fins a l'edat mitjana

CASTELL DE CABRERA

(L'Esquirol, Osona)

INFORME D'INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA PROGRAMADA

l'esquerda
museu
jaciment arqueològic
fundació

19 de JUNY del 2019

ÍNDEX DE CONTINGUTS

FITXA TÈCNICA

Nom del jaciment: *Castell de Cabrera*

Resolució Departament de Cultura: *437 K121 N663/23563*

Municipi: *l'Esquirol*

Comarca: *Osona*

Coordenades *UTM31N – ETRS89: X: 450961.4 / Y: 4658379.0*

Altitud: *1.305 m.s.n.m*

Superfície avaluada aproximada: *150 m 2 aprox.*

Estat de conservació: *regular-dolent*

Tipus d'intervenció: *programada*

Tipus d'activitat: *delimitació d'estructures i cales arqueològiques*.

Cronologia: *medieval fins actualitat.*

Dates d'execució: *de l'1 al 21 d'abril de 2019*

Redacció del projecte: *Albert Pratdesaba i Sala i Àngels Pujol i Camps*

Promotor: *Ajuntament de l'Esquirol, Fundació l'Esquerda*

Direcció dels treballs: *Albert Pratdesaba, M. Àngels Pujol, Imma Ollich*

Lloc i dipòsit provisional de les restes: *Museu Arqueològic de l'Esquerda*.

Paraules clau: *Castell, Torre, mur.*

Resum: *L'actuació duta a terme en el marc del projecte arqueològic quadriennal "L'Esquerda: Punts estratègics sobre el Ter des de la prehistòria fins a l'edat mitjana" tenia per objectiu la comprovació a nivell estructural de les restes del castell de Cabrera i la identificació dels seus elements més singulars. L'actuació realitzada ha permès delimitar un tram de mur amb una orientació aproximada est-oest amb un angle de punt rodó que actualment quedava cobert per la vegetació. Aquesta paret té un gruix d'entre 1m i 1,3 m, fet de pedra local amb dues fulles i farciment intern. Per altra banda, s'ha documentat les restes d'una torre circular del qual se'n conserva aproximadament més de la meitat de la planta i que ha estat mig restaurada per aficionats. Aquesta estructura presenta un gruix de 1,3m de pedra lligada amb morter de calç. També s'ha realitzat un sondeig, que no ha aportat informació rellevat degut a que es trobava en una zona fortament alterada per actuacions recents. Per altra banda, entre la zona del castell i de l'actual santuari, s'ha localitzat la cisterna coberta amb volta i revestida de morter hidràulic. Entremig de les restes del castell i de la cisterna s'han localitzat diversos forats de pal. El sondeig realitzat a la zona del mur del castell ha aportat restes ceràmiques que podrien correspondre al període tardo-antic o alt-medieval.*

DEPARTAMENT DE CULTURA

Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura
Direcció General del Patrimoni Cultural

Expedient 437 K117 de sol·licitud d'aprovació d'un projecte de recerca en matèria d'arqueologia i paleontologia d'acord amb la convocatòria CLT/903/2018, de 30 d'abril, per la qual es convoca concurs públic per a l'aprovació de projectes quadriennals de recerca en matèria d'arqueologia i paleontologia per al període 2018-2021.

Fets

1. La Direcció General del Patrimoni Cultural ha rebut la següent petició d'aprovació d'un projecte, presentat de conformitat amb la Resolució CLT/903/2018, de 30 d'abril, per la qual es convoca concurs públic per a l'aprovació de projectes quadriennals de recerca en matèria d'arqueologia i paleontologia per al període 2018-2021:

   - Presentació: 11/06/2018
   - Sol·licitant: Fundació l'Esquerda.
   - Projecte: L'Esquerda. Punts estratègics sobre el Ter des de la Protohistòria fins l'Edat Mitjana.

2. La petició ha estat avaluada per l'Agència de Gestió d'Ajuts Universitaris i ha superat la puntuació mínima necessària descrita a la base 6.2 de l'annex de les bases reguladores de l'aprovació de projectes quadriennals de recerca en matèria d'arqueologia i paleontologia per al període 2018-2021 en obtenir 5,04 punts. Així mateix, ha obtingut 2,69 punts a la valoració de la Comissió de Recerca d'Arqueologia i Paleontologia i, per tant, la seva puntuació total és de 7,73 punts.

3. La Sub-direcció General del Patrimoni Arquitectònic, Arqueològic i Paleontològic, d'acord amb la base 6.4, proposa l'aprovació de l'esmentat projecte.

Fonaments de dret

1. Article 47 i següents de la Llei 9/1993, de 30 de setembre, del patrimoni cultural català (DOGC núm. 1807).

2. Decret 78/2002, de 5 de març de 2002, del Reglament de protecció del patrimoni arqueològic i paleontològic (DOGC núm. 3594).

3. Resolució CLT/903/2018, de 30 d'abril, per la qual es convoca concurs públic per a l'aprovació de projectes quadriennals de recerca en matèria d'arqueologia i paleontologia per al període 2018-2021 (DOGC núm. 7616 de 10 de maig de 2018).

4. Article 21 de la Llei 39/2015, d'1 d'octubre, del procediment administratiu comú de les administracions públiques (BOE 236 de 2 d'octubre de 2015), sobre l'obligació de resoldre.

Portaferrissa, 1 (Palau Moja)
08002 Barcelona
Telèfon 932 162 740

Doc.original signat per:
CPISR-1 Elsa Ibar Torras
09/11/2018

Document electrònic garantit amb signatura electrònica. Podeu verificar la integritat d'aquest document a l'adreça web csv.gencat.cat

Original electrònic / Còpia autèntica

CODI SEGUR DE VERIFICACIÓ

0F5JVDIKPXIHH4FAN71JLVE6BW4AXFNR

Data creació còpia: 13/11/2018
Data caducitat còpia: 13/11/2021

DEPARTAMENT DE CULTURA

Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura
Direcció General del Patrimoni Cultural

Resolució

He resolt:

Aprovar el projecte de recerca que s'indica a continuació, d'acord amb les dades que es fan constar:

- Exp.: 90
- Titular: Fundació l'Esquerda.
- Projecte: L'Esquerda. Punts estratègics sobre el Ter des de la Protohistòria fins l'Edat Mitjana.
- Persona investigadora principal: Imma Ollich Castanyer.
- Persona investigadora principal suplent: Albert Pratdesaba sala.

Contra la Resolució, que no exhaureix la via administrativa, es pot interposar recurs d'alçada davant la persona titular del Departament de Cultura en el termini d'un mes a comptar de la notificació.

Barcelona, 8 de novembre de 2018

Elsa Ibar Torras
Directora general del Patrimoni Cultural

Portaferrissa, 1 (Palau Moja)
08002 Barcelona
Telèfon 933 162 740

Doc.original signat per:
CPISR-1 Elsa Ibar Torras
09/11/2018

Document electrònic garantit amb signatura electrònica. Podeu verificar la integritat d'aquest document a l'adreça web csv.gencat.cat

Original electrònic / Còpia autèntica

CODI SEGUR DE VERIFICACIÓ

0F5JVDIKPXIHH4FAN71JLVE6BW4AXFNR

Data creació còpia: 13/11/2018
Data caducitat còpia: 13/11/2021

1. INFORME DE MOTIVACIÓ DE LA INTERVENCIÓ

La motivació de l'excavació del Castell de Cabrera ve determinada per la incorporació de l'actuació arqueològica en el marc del projecte quadriennal 2018 – 2021 anomenat "L'Esquerda: Punts estratègics sobre el Ter des de la prehistòria fins a l'edat mitjana" aprovat pel Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, amb número d'expedient: 90 i que té com a investigadora principal a la Dra. Imma Ollich i Castanyer, i com a investigador principal suplent, al Dr. Albert Pratdesaba i Sala.

Tal i com es descriu en el projecte anteriorment mencionat[1], l'objectiu d'iniciar aquesta actuació és determinar la relació que té l'assentament de l'Esquerda en cada etapa històrica amb el seu territori, no tan sols entorn del riu, sinó també cap a l'àrea de Les Guilleries-Cabrerès. Sabem que durant l'edat mitjana, els vescomtes de Cabrera, que tenen el seu origen al castell de Cabrera des d'on administraran les seves propietats durant gairebé tot el període medieval, són també els senyors feudals de l'Esquerda (Sant Pere de Roda en aquell moment). La manca d'excavacions arqueològiques prèvies fa que hi hagi un buit en el coneixement d'aquesta fortificació medieval, ja que fins al moment únicament s'hi han dut a terme treballs de prospecció superficial, realitzats per la Dra. Assumpta Serra[2].

Recolzant el projecte científic, l'Ajuntament de l'Esquirol a través del seu alcalde Àlex Montanyà i Rifà, ha mostrat també el seu interès per tal de potenciar el coneixement, conservació i difusió del patrimoni cultural del seu municipi, i en especial, el castell.

El castell de Cabrera disposa de la màxima protecció legal per a elements de caràcter cultural (BCIN), amb els següents números de referència:
BCIN: 1413-MH-ZA
BIC: RI-51-0005698

Així mateix, el castell figura en els inventaris de patrimoni cultural del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, tant en l'arqueològic com en l'arquitectònic:
Núm. inventari catàleg patrimoni arqueològic: 11837
Núm. inventari catàleg patrimoni arquitectònic: 1592

[1] Projecte: "L'Esquerda: Punts estratègics sobre el Ter des de la prehistòria fins a l'edat mitjana" entregat al Servei d'Arqueologia del Departament de Cultura. Generalitat de Catalunya.

[2] La Dra. Assumpta Serra i Clota va portar a terme prospeccions arqueològiques al Collsacabra durant els anys 1986-1995. Vegis les seves conclusions a AUSA **"**Organització territorial de l'administració politicomilitar al Collsacabra (S. X-XIII)" Vol. 28, núm. 179. 2017. Pàg. 153 a 185.

Breu síntesi històrica i antecedents arqueològics

La primera documentació escrita del castell es remunta a l'any 952, on s'esmenta també el primer representant del llinatge dels Cabrera: Gausfred[3]. Els Cabrera van ser una de les principals famílies feudals amb propietats i dominis en una extensa àrea del territori català, des de la Vall d'en Bas, part de la Garrotxa, mig Osona, passant per la zona del Montseny fins arribar a Blanes. La família Cabrera al llarg dels segles medievals s'anà emparentant amb altres llinatges com els d'Empúries-Peralada, fet que va portar a diversos conflictes de poder amb la casa reial.

El nucli original de la família era el Castell de Cabrera, encimbellat dalt de la serra de Cabrera, des del qual es dominen els territoris anteriorment descrits. El castell original aprofitava la forma morfològica de la serra amb el castell en un extrem i la capella en l'altre. Aquesta darrera és l'única que ha perviscut fins avui dia en forma de santuari.

Segons l'historiador Mn. Antoni Pladevall, el 1972 es va practicar a Cabrera una petita excavació[4] que va descobrir la base de la torre que actualment és visible, així com un tros de paret i la cisterna, que van tornar a tapar. D'aquesta intervenció en van recuperar fragments ceràmics medievals i una punta de sageta. Actualment desconeixem on es troben ubicats aquests materials.

L'any 1995 es va realitzar una prospecció arqueològica superficial visual per part d'Assumpta Serra. En aquesta intervenció sense excavació arqueològica, va poder observar algunes de les restes que formarien el castell, com per exemple la base d'una possible torre circular, una possible cisterna i algun mur cobert per la vegetació. Tots aquests elements fets amb un aparell de pedra regular de carreuons escairats de pedra calcària i lligats amb morter de calç.

[3] Pladevall, A. (Dir) (1984): *Catalunya Romànica* "Osona II", Vol. III. Enciclopèdia Catalana. Barcelona.
[4] Pladevall, A. 1993: *La Mare de Déu de Cabrera. Patrona del Cabrerès.* Editorial Montblanc-Martín. Barcelona.

2. DESCRIPCIÓ DEL LLOC I SITUACIÓ EXACTA

Situació del lloc

El castell es troba a la comarca d'Osona, al terme municipal de l'Esquirol, concretament al cim de l'altiplà que porta el nom de Serra de Cabrera, a l'extrem oposat d'on hi ha l'ermita de la Mare de Déu, al costat del pas de l'Osca.

L'accés a Cabrera és llarg i complicat. Des de Sant Julià de Cabrera, cal donar la volta als altiplans i pujar per la cara nord, on els camins són abruptes i el tram final té un fort desnivell.

Coordenades UTM 31N ETRS89:
X:450961.4 / Y:4658379.0 / Z:1305 msnm

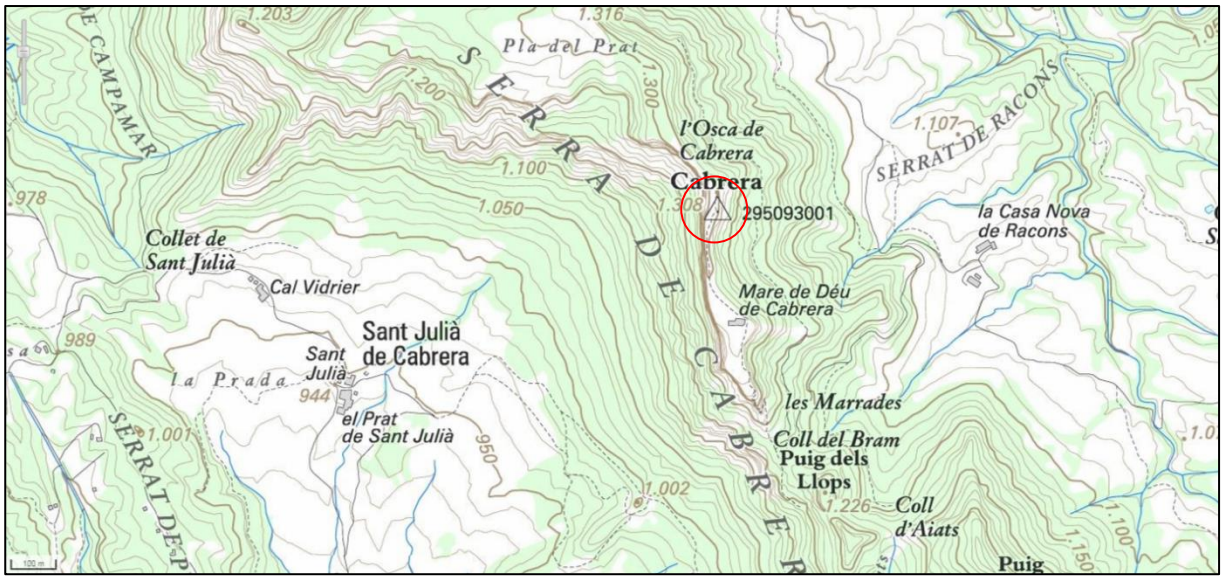

Fig. 5. Mapa de localització del Castell de Cabrera. Font: ICGC.

3. TREBALLS REALITZATS

La intervenció s'ha iniciat amb la retirada del nivell superficial (**UE1**) de terra orgànica afectada per les arrels.

S'intervé en dos punts: La Torre **(TO-1)** i el mur perimetral **(MR-2)**

- **Torre (TO-1)**

Es retiren les plantes i les arrels que cobreixen les estructures. Permet definir bé els ⅔ sud de la torre, i es comprova com el ⅓ nord ja es troba perdut. Es distingeixen dues UEs:

- **UE5**: recrescut amb pedres lligades amb ciment. Es concentra a la part perimetral de l'estructura. En les fotografies antigues (Pladevall, 1993) s'observa com no hi és.
- **UE2**: mur original de la torre.
- Es continua delimitant l'estructura i es procedeix a netejar l'interior, retirant algunes pedres soltes damunt del vegetal . Es detecta una taca de color taronja-ocre a la meitat nord, que presenta una delimitació recte respecte a un nivell més negrós al sud (això a la meitat oest de l'estructura). Es continua excavant per l'entorn per intentar delimitar-ho. Al centre s'observen argila ocre intens molt compactada amb alguns carbons i un nivell de cendres-carbons més al nord-est. El nivell que es retira per localitzar-ho apareixen encara plàstics i alguna ceràmica medieval juntament amb una del s. XIX. Probablement es tracta d'un nivell de foc fet per excursionistes.
- La delimitació de l'estructura vers el nord s'observa com ja aflora la roca mare, que es neteja
- Pel que fa a l'interior, es retira del tot el nivell superficial (UE1) que encara s'hi trobava. Hem decidit no diferenciar a nivell d'UE la presència de restes d'un foc que hi havia al centre de la torre. Vam fer fotos d'aquest nivell, però seran de la llar i intermèdies en la UE (fig. DSC01936 i DSC01955). En les imatges es veu com al centre hi ha una taca ocre compacte que correspondria argila cremada, juntament amb carbons i cendres.

Fig. X. Vistes de l'interior de la torre un cop retirada la capa vegetal superficial. (DSC01936 i DSC01955)

- S'excava el que queda del nivell UE1, i cap al final del dia fem fotografia dels nous nivells que apareixen (**UE7**) (fig. DSC02040), juntament amb presa de cotes. Abans de marxar es comença a excavar. Aquest nivell és compost de sediment sorrenc de color marró-taronjós. Força granulós i amb presència d'alguna pedra que podria correspondre a enderroc.

Fig. X. Vista de l'interior de la torre amb la UE7 (DSC02040).

- En aquest punt es continua excavant la UE7 fins a exhaurir-la. Ha aportat només tres fragments petits de ceràmica grisa (força grollera i fosca) i un fragment de ceràmica oxidada moderna que molt probablement es podria trobar barrejada en el nivell UE1, ja que ha aparegut al costat nord de la torre, on encara restava part de superficial per retirar.

- S'exhaureix el nivell i es neteja tota la zona fins a la roca mare. En aquesta s'observen algunes franges vermelloses que semblaven rubafectades: a la part central de la torre, per sota del nivell on es s'observa cremat en el nivell UE1, però també a la part de roca de l'extrem nord-est, on l'estructura ja es troba perduda. En tot el nivell (UE1 i també UE7) no s'han localitzat suficients carbons que justifiquin aquesta alteració. Aquest fet porta a considerar que l'estrat excavat (UE7) malgrat no presentar materials moderns, hauria estat greument alterat en moment posteriors: possiblement s'hauria buidat la torre en el moment de fer la reconstrucció (UE5) de la part superior de l'estructura.
- Es fa la neteja que quedava pendent per l'entorn i fem fotos per una fotogrametria (FG-3) de l'estructura (s'uneix també amb el mur UE4, tot i que resta pendent de comprovar si el programa ho uneix).

Fig. X. Aspecte de la torre un cop exhaurit el nivell de rebliment interior (DSC02082)

- **Mur perimetral (MR-2)**

Es retira la terra i herba que cobreix el mur **UE4**. S'inicia des de l'extrem nord-oest, on hi ha el gir de l'estructura, ja que allí, un sondeig antic, possiblement dels anys 70 del segle XX, (veure fotos inicials) l'havia posat en part al descobert.
Es neteja amb precisió en aquell costat (oest) i es ressegueix en direcció est.

- **(MR-2/UE4)**

Es continua amb la neteja a fons de l'estructura en la meitat oest.
A l'est es talen els boixos que impedeixen veure bé la cara nord per l'exterior i es ressegueix l'estructura. S'observa com el mur presenta diferències de gruix i composició, que probablement portar a definir diverses UEs en un futur:

- A ponent (10 m aprox) fa entre 1,2 i 1,3 m d'amplada. Les pedres laterals són grans i col·locades planes amb rebliments de pedres més petites a l'interior.
- A l'est de l'anterior (i en un franja d'aprox 2 m), just en el punt on canvia de gruix l'estructura, s'observen algunes pedres de mida mitjana col·locades "verticalment".
- A llevant (alçada de la torre) el mur fa 1m d'amplada. En algun punt es troba lleugerament inclinat vers el nord (vers el pendent). A última hora es neteja l'extrem est, localitzant la roca mare en el punt més proper al pendent (cingle est) on les pedres ja haurien caigut.

En el tram est, la neteja per la cara nord va permetre veure com l'estructura es recolza directament damunt el geològic. Com que apareixen diverses ceràmiques pràcticament damunt del mur en aquest tram est, s'ha atribuït una UE per diferenciar-la de la resta de superficial: **UE3**.

- Es continua amb la neteja a fons de l'estructura en la meitat oest i es continua cercant vers llevant. En aquest punt intervé per la cara exterior, rebaixant una mica el nivell, comprovant com s'assenta en la roca mare en els indrets on aquesta aflora a més alçada i el mur va a major fondària, segur que a bascar també el geològic, en una franja a la part central. En aquest punt, com que baixa molt, no s'acaba de resseguir.
- Es continuen traient els boixos que hi ha per l'exterior.
- En paral·lel, es delimita l'estructura a la part central per mirar de comprendre què passa. A on al final del dia dibuixarem el perímetre del sondeig 1, es mira de delimitar el contacte en la interrupció del mur per comprendre què passa.
- A ponent es rebaixa una mica la terra de la cara interior del mur per poder observar-lo millor.
- Al final del dia es decideix obrir els sondeig 1 a l'alçada d'on hi ha la interrupció del mur per mirar de comprovar de què es tracta (al centre de la imatge, DSC01941).
- Els treballs es centren en acabar d'arrencar els boixos que es troben per la cara exterior a l'alçada del punt de diferenciació de l'estructura per delimitar la cara exterior del mur perimetral, comprovant que s'assenta parcialment sobre la roca mare a l'alçada del sondeig 1.
- En aquest punt es continua excavant el nivell UE8 fins a exhaurir-lo. S'amplia el sondeig uns 30 centímetres a ponent, ja que ens havíem quedat just al punt on el mur UE4 semblava fer el canvi de traçat i agafar major amplada (vers ponent).
- Un cop exhaurit el nivell en localitzem un de nou (**UE9**), que presenta el sediment de color ocre intens i algunes pedres (fem fotogrametria també d'aquest nivell: FG-2, en FG-3 el nivell ja està parcialment excavat). El sediment sembla l'argila típica de just damunt de la roca mare (UEX), o ja la mateixa roca mare disgregada. De fet, al costat sud-est del sondeig aquesta ja flora, mentre que la nord de la mateixa franja sembla aparèixer un retall que podria correspondre a la rasa de construcció del mur MR-2, tot i que resta pendent de

verificar. A ponent sembla que hi ha un bei, ja que no aflora la roca sinó que el nivell UE9 presenta més profunditat i més abundància de pedres.

- En aquest nivell ocre es troba presència d'algun carbonet i algun fragment de teula. Presenta una major acumulació de pedres (possible resta d'enderroc al sector de ponent) dins d'aquest nivell. Aquest estrat (UE9) presenta un desnivell vers a l'oest, seguint possiblement el propi desnivell de la roca mare. Es troba en contacte amb el mur UE4 i cobert per l'enderroc superior UE8.
- Es realitza la secció N-S (A-A') des de la torre fins al mur MR-2

Fig. X. Imatge del mur Mr-2 abans d'iniciar el sondeig. (DSC01941)

- **Sondeig 1 (UE8)**

Els treballs es centren en acabar de retirar el nivell superficial de tota la superfície (UE1). Amb això, es delimita el nivell que aflora a sota, identificat com a **UE8**. Es tracta d'un nivell de pedres locals de mida-mitjana petita (alguna rubefactada) amb sediment marró fosc molt orgànic entre elles. Presenta una pendent en direcció a ponent, equivalent al pendent natural del terreny (i el que presenta el nivell de circulació actual).
Es prenen cotes, fotografies i es fan fotos (fig: DSC01962) per poder fer una ortofoto a través de la fotogrametria (FG-1) (fotos: DSC01972 a DSC02030).

Fig. X. Imatge del sondeig 1 un cop retirada la capa superficial i vist el nivell d'enderroc UE8 (DSC01962)

- Tot seguit procedim a excavar-lo. Un cop aixecades les pedres de la capa superior (en la imatge) afloren més pedres, de mida més petita, menys abundants i sota una fina capa de sediment molt orgànic, el mateix que hi havia entre la capa superior, motiu pel qual es decideix no separar-lo quan a UE. Es considera que estem davant un provable nivell d'enderroc procedent del mur UE4, i que s'hauria dipositat progressivament, alternant amb moment de sedimentació de sediment orgànic.

- Es continua excavant el sediment ocre del sondeig 1 (UE9). Apareix una ceràmica oxidant en de forma similar a una teula de petites dimensions (**a**). També apareixen dos fragments més de ceràmica oxidada de pasta molt depurada (**b**) que podria ser ceràmica ibèrica -ni Ester ni Albert ho defensen- o bé teula. Localitzem també altre material (**c**)(veg. taula 1). El nivell groguenc cobreix el retall natural de la roca mare. A tocar de la roca mare no s'aprecia ni material arqueològic, ni carbons.

Fig. X. Aspecte del nivell UE9 un cop delimitat (DSC02052)

Fig. X. Aspecte del sondeig 1 en finalitzar la seva excavació (DSC03058.JPG).

MATERIAL CERÀMIC → Informació per cronologia
Ens diu, en general, que hi ha material de dos moments: • Un que caldria situar entre els s. VI i IX dC. • Un que seria del s. XI-XIII: ceràmica reduïda (ceràmica grisa medieval). Les vores amb el llavi pinçat, similar a les que apareixen a l'Esquerda. Peces concretes (UE9): • (**a**). Per la pasta grollera també podria ser de la fase VI-IX dC, o fins i tot diria s. VII. Per la forma podria ser o una part propera al coll o un desaigua, tot i que amb la part conservada no és possible decantar-se per una o altra interpretació. • (**b**). Dos fragments de pasta oxidada molt depurada i gruixuts. Diu que podria ser de teula. Per l'aspecte, i depuració de la pasta, podria ser força antic (coherent amb la fase VI-IX dC (on excava a Burgos ha pogut observar la diferenciació del material de les dues fases que tenen, la més antiga amb pasta més depurada i sovint mescla d'argiles, també en les teules, i les més recents amb la pasta més grollera. • (**c**). Fragment de ceràmica grisa amb una part vitrificada, que segons l'Ester diu que podria ser un gresol, ja que la vitrificació va de dins a fora (a la paret exterior ni s'observa i quasi no hi arriba). Si fos una mica més gruixuda ho donaria per fet.

Taula 1. Identificació del material feta per Ester Travé.

- **Sondeig 2**

S'inicia l'excavació de la zona que a priori s'identifica com a cisterna segons la planimetria realitzada per l'arquitecte J.M. Pericas el 1910 (Arxiu Pladevall). L'objectiu de la intervenció en aquest punt ha estat, doncs, recuperar el perímetre per poder documentar-la seguint la metodologia actual.

El primer estrat identificat correspon al superficial vegetal, per sota, apareixen restes d'enderroc amb pedra i teules, amb nombrosa presència de material actual com ara plàstics, llaunes, vidres, etc. Aquest nivell arriba fins a tocar pràcticament a la roca mare. Al sector nord, s'aprecia com el sediment entremig de l'enderroc és format per una terra de color ocre groc amb pedres més petites a la part superior i més grans a la part inferior. A la roca mare s'aprecien els retalls naturals de les diàclasis.

Aquest nivell no ha estat identificat a camp amb un número diferent al nivell superficial donat per la zona de la Torre 1 i el mur 2 (UE1), tot i que caldria valorar-ho. S'han localitzat unes bales de vidre. El punt on es para la intervenció és on s'hauria arribat durant l'excavació del 1972.

Es finalitza l'excavació del sondeig 2 i es fan fotografies finals (no fotogrametria degut al sol) La fem el dia 15/04/2019: FG-4. FEm secció B i C

Fig. X. Aspecte del sondeig 2. A l'esquerra, en iniciar l'excavació (DSC03023.JPG); a la dreta, un cop finalitzats els treballs (DSC03168.JPG).

- **Sector Forats de Pal**

A la zona de roca mare entre el sondeig 2 i la torre, s'han localitzat 5 forats de pal excavats a la roca mare. En distingim de dos tipus:

1. Ubicats alineats a l'extrem oest de la plataforma rocosos. Aquests son de planta de forma rectangular amb les cantonades arrodonides i poden estar relacionats amb la construcció d'una palissada que protegeixi vers el precipici oest.

    - **FP-3** (**UE11**: buidament): forat de pal de planta rectangular amb els cantons arrodonits, de 11 x 14 cm de costat i 5 cm de profunditat conservada. No conservava cap tipus de rebliment.
    - **FP-5** (**UE13**: buidament): forat de pal de planta rectangular amb els cantons arrodonits, de 12 x 11 cm de costat i 4 cm de profunditat conservada. No servava cap tipus de rebliment.

Fig. X. A l'esquerra, aspecte del forat de pal FP-3 (DSC03175); a la dreta, el forat de pal PF-5 (DSC03174.JPG).

    - **PF-6** (**UE14**: buidament): Forat de planta rectangular amb els cantons arrodonits, ubicat al costat sud, dels visibles actualment, a la part central de la plataforma. Mesura 11 x 10 cm de costat, i 4 cm de fondària. Es troba molt erosionat pel costat de ponent, degut a l'erosió que presenta la plataforma per aquell costat.

- **PF-7** (**UE15**: buidatge/**UE16**: rebliment): Forat de planta rectangular amb els cantons arrodonits, ubicat a l'extrem sud, dels visibles actualment, a la part central de la plataforma. Mesura 13 x 11 cm de costat, i 10 cm de fondària. Aquest forat és l'únic que ha precisat ser excavat, ja que lar esta es trobaven tots ja buidats, probablement d'antic. El nivell de rebliment del buidament (UE16) era format per sediment de coloració marró fosc extremadament orgànica. No s'ha localitzat cap material en aquest nivell. Atenent a la composició del nivell, no s'ha pogut determinar si es tractava de sediment aportat d'antic (fig. X).

Fig. X. A l'esquerra, aspecte del forat de pal FP-6 (DSC03187.JPG); a la dreta, el forat de pal PF-7 (DSC03184.JPG).

Fig. X. Aspecte del forat de pal FP-7 abans de procedir a la seva excavació (s'observa el rebliment UE16) (DSC_0102).

2. Un cinquè amb la planta circular, lleugerament el·líptica, que es troba al centre de la plataforma (**FP-3**; **UE12**: retall). Mesura entre 8 i 10 cm de diàmetre màxim i uns 4 cm de fondària. Tant les seves característiques com ubicació són diferents de la resta de forats localitzats. Amb el coneixement actual no és possible determinar la seva funcionalitat.

Fig. X. Aspecte del forat de pal FP-3 (DSC03196.JPG)

Hem localitzat dos forats de pal nous a la zona central de la superfície intervinguda:

- **FP-9:** forat de pal amb forma d'ou i petites dimensions situat a pocs centímetres al nord-oest del forat de pal FP-4. S'ha identificat només el retall com a UE22 (fig. x).
- **PF-10**: forat de pal ubicat a l'extrem sud (ja per fora dels límits) de la zona intervinguda. Es tracta d'un forat de pla de planta quadrangular mal conservat. S'ha identificat només el retall com a UE22 (fig. X). D'aquest últim punt hem fet fotos per fer una fotogrametria (FG-11).

Fig. X. A l'esquerra, aspecte del forat de pal FP-9 (UE22) (DSC04148); a la dreta, aspecte del forat de pal FP-10 (UE23) (DSC04104).

B. Sondeig 3

Com que hem trobat a la bibliografia referències clares a l'existència d'una cisterna, que actualment es troba tapada amb una pedra, obrim un petit sondeig de comprovació en el punt on s'observa una pedra treballada en superfície (fig. X, esquerra).

Fig. X. Aspecte del sondeig 3. A l'esquerra, la zona abans d'obrir-lo (DSC04075.JPG); a la dreta, com es deixa al final del dia (DSC04081).

(cisterna CI-8)

Continuem ampliant el sondeig 3 per poder comprovar si es tracta de la boca de la cisterna. La identifiquem com a cisterna **CI-8**. Veiem que, efectivament, correspon a l'accés al dipòsit.

Distingim les unitats següents:

- **UE19**: Tapa de la boca (UE20) d'accés a la cisterna CI-8.
- **UE20**: Boca d'accés a la cisterna CI-8 (interestrat/obertura)
- **UE21:** Boca/brancal d'accés a la cisterna CI-8 (estructura)

Fig. X. A l'esquerra, aspecte de la tapa UE19 (DSC04088); a la dreta, la boca de la cisterna (UE20) un cop posada al descobert (DSC04096).

S'ha comprovat, posant la mira, que té com a mínim una profunditat de 160 cm des de la base de la boca fins al punt on es troba sediment. Al fons hi ha aigua, a part de llot, i no hem pogut comprovar si realment baixa més o no. Les parets laterals es veuen enlluïdes.

ALTRES TASQUES:

A. FOTOGRAMETRIA

- Sondeig 2 (FG- 4). Malgrat que arriba el sol, el programa ho reconeix bé.
- Tram dels forats de pla (FG-5). El programa no sembla reconèixer-ho pel sol.
- Sondeig 1 (FG-6). Final del sondeig.
- Cara exterior del mur MR-2 (no s'observava bé en l'última fotogrametria): FG-7

B. TRACTAMENT DE RESTES.

Es tanca l'excavació protegint la zona del mur i torre del castell amb un circuit de rees de ferro amb corda i el mateix es fa pel sondeig 2.

Es tapa amb geotèxtil i terra el sondeig 1.

Es torna a tancar la cisterna i es tapa amb geotèxtil i terra (sondeig 3).

Un cop finalitzat els treballs hem cobert amb geotèxtil i terra el sondeig 1 (fig. x).

Fig. X. Cobertura del sondeig 1. A l'esquerra, durant els treballs (DSC04137), a la dreta, un cop finalitzat (DSC04141).

Un cop fetes les observacions que hem recollit més amunt, hem tornat a col·locar la tapa a lloc, s'ha posat un geotèxtil i s'ha tapat amb terra (fig. x).

Fig. X. Aspecte del sondeig 3 un cop tapat amb terra (DSC04149).

C. ATRIBUCIÓ UES SD2 (veg. planim. 2)

En ordenar la documentació, atribuïm dues UEs al sondeig 2. D'aquestes no se'n ha excavat cap, únicament s'han observat en l'alçat nord del sondeig (ja haurien estat vistes en l'exploració anterior del sondeig, i probablement excavades parcialment. En la intervenció actual ens hem limitat a netejar la zona - retirant el nivell superficial). És per aquest motiu que no disposem de material associat a aquestes dues unitats:

- **UE17**: Nivell de de pedres de mida petita (entorn els 10-15 cm) observable a la part superior de l'alçat nord del sondeig. El sediment entre les pedres és argilós de color ocre, tot i que, com que sostenia just la coberta vegetal (fruit d'excavació de 1972) es trobava una mica contaminat pel superficial. Conté algun fragment de teula (no s'ha excavat).
- **UE18**: Conjunt de pedres ubicades sota la UE17, i recolzades en la major part del traçat ja en al roca mare. A diferència de la capa UE17, les pedres s´no més grans i col·locades d'una manera força planera.

D PROSPECCIÓ SUPERFICIAL AMB DETECTORS DE METALLS

En paral·lel fem passada amb el detector a la zona compresa entre el pati de davant l'església, sense intervenir en aquest punt, i el lloc on s'estreny en direcció nord. Recuperem diversos metalls, entre ells forces monedes. S'han identificat les troballes amb la **UE6**.

E TOPOGRAFIA

Prenem els punts que tenim previst (veure diferents croquis EC19-croquis-topo i el llistat EC19-punts_x_topografia.xlsx).

A part del planificat, topografiem també:

- Forat de pal PF-9
- Forat de pal PF-11
- Fossat del pas de l'osca
- Perímetre del rebaix que hi ha prop d'una base topogràfica

Fixem com a **bases topogràfiques**:

- **BT1**: punt de l'ICC fixat a terra (prop de la torre): X: 450970.627;Y: 4658384.598; Z=1307.333.
- **BT2:** punt de l'IGN (punt: 2950930001):
- **BT3:** punt en un clau fixat al terra (en les proximitats n'hi ha 2, hem pres el de més al sud), pocs centímetres al sud de la depressió que no vam acabar comprovant i del forat de pla FP-10 (fig. x). X

Fig. X. Ubicació de la BT3. Les fletxes indiquen els dos punts fixes que hi ha a la zona.

- **BT4:** punt col·locat damunt la cantonada d'una feixa, al costat sud del santuari. S'ha col·locat una barilla de ferro (en la imatge de la dreta, es veu a la part inferior-centre). X: 451010,55, Y: 4658059,43, Z: 1293,13.

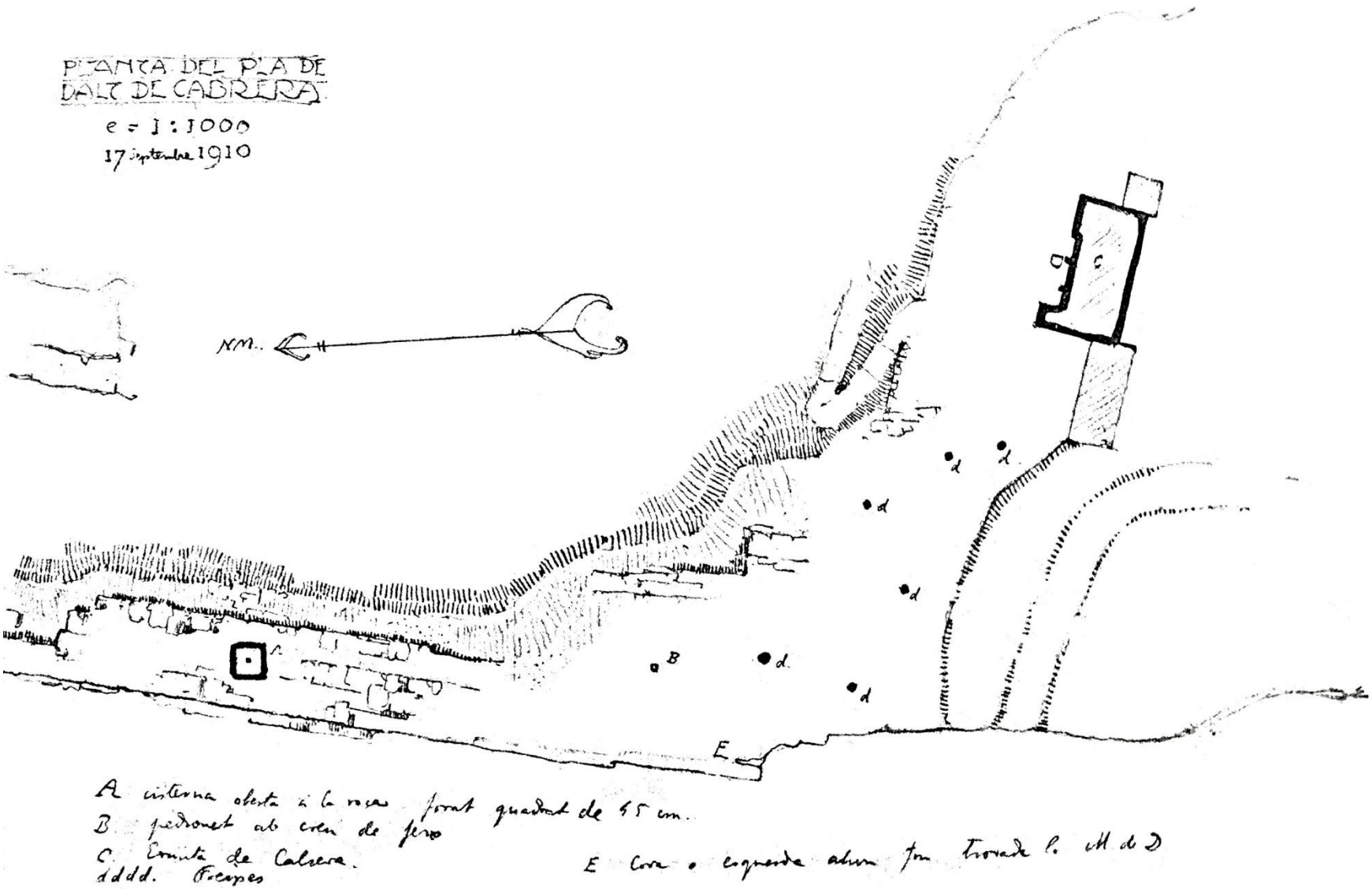
- **BT5:** punt col·locat al costat est del corriol d'accés al santuari des de les escales. S'ha col·locat una barilla de ferro (fig. x). X: 451028,392, Y: 4658037,119, Z: 1292,675.

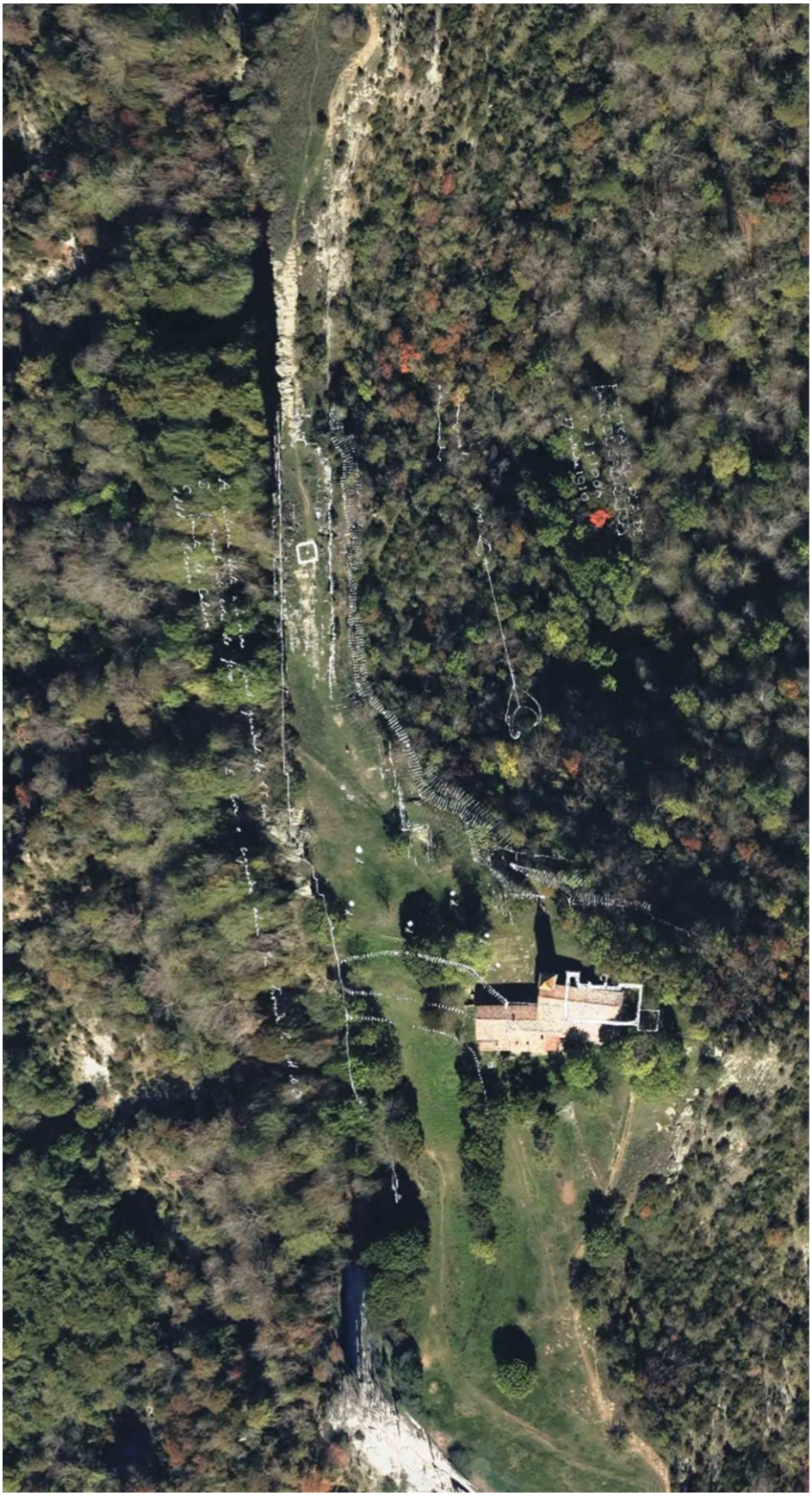
BIBLIOGRAFIA

- Pladevall, Antoni (1993). *Mare de Déu de Cabrera, patrona del Cabrerès*. Editorial: Montblanc-Martin.
- Vigué, J.; Pladevall, A. (1984). L'Osona. 2 vol. Catalunya Romànica volums 2 i 3. Enciclopèdia Catalana, Barcelona.
- Abadal, Ramon d'. (2007): Els diplomes Carolingis a Catalunya. Vol…
- Català, P. (1977?). Els Castells Catalans, Vol. Rafael Dalmau Ed. Barcelona
- Bolòs, J.; Hurtado, V. (2001). Atles del Comtat d'Osona (798-993). Rafael Dalmau Ed. Barcelona.

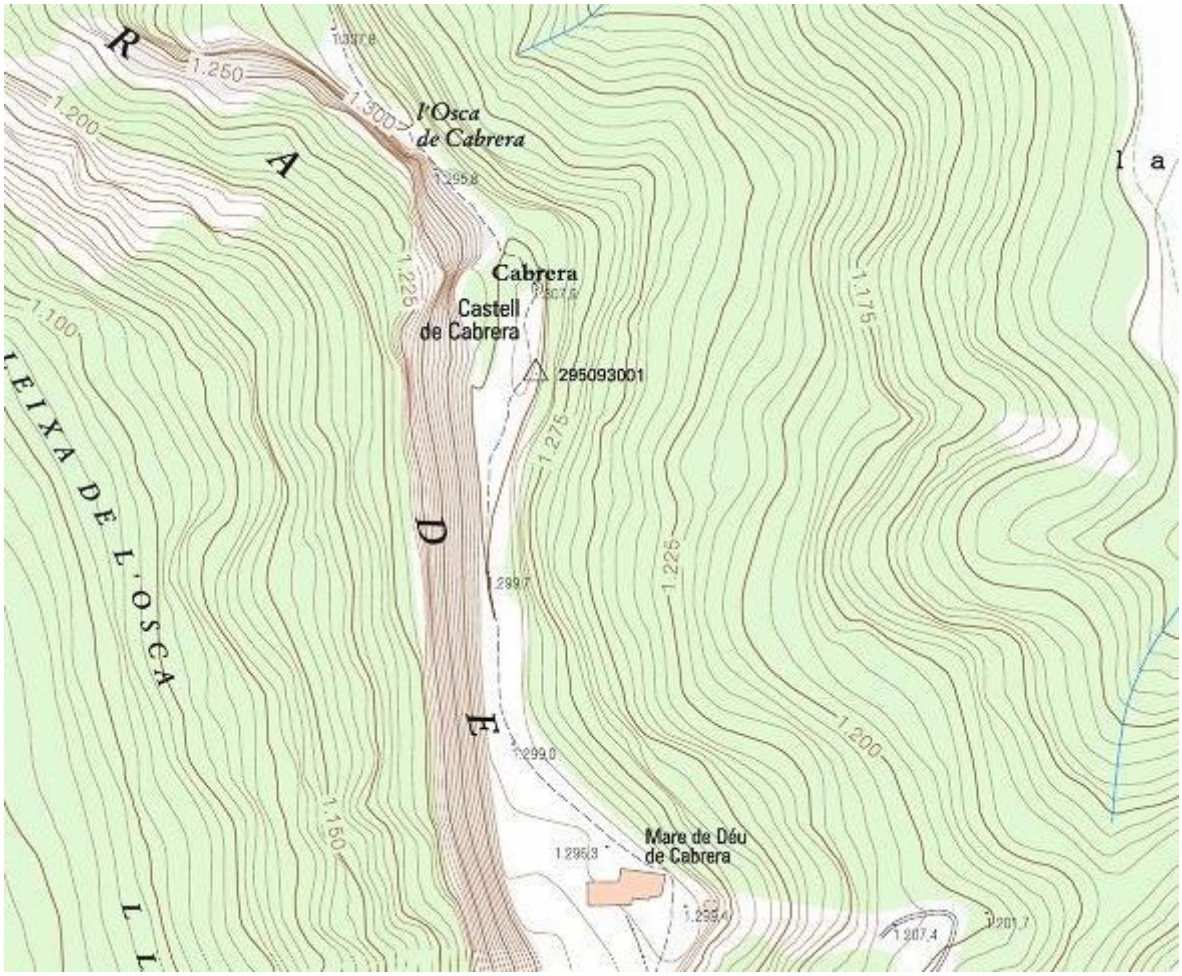
PLANIMETRIA AMB PROPOSTA DE LA ZONA ON S'ACTUARÀ

Planta de la ubicació de restes a Cabrera de l'any 1910. (Font: J.M. Pericas. Arxiu Personal Antoni Pladevall i Font).

Superposició de la planimetria realitzada per J.M. Pericas amb una ortofoto actual.
(Font: Arxiu Pladevall / ICGC)

Ubicació de la zona on es preveu la intervenció arqueològica a la torre i a la zona oest. (font: ICGC)

3.2. Metodologia i tècniques

PROCEDIMENT D'EXCAVACIÓ.

La intervenció de l'àrea arqueològica s'efectuarà seguint els principis bàsics del mètode Harris d'excavació en extensió. Aquest mètode, aplicat des de finals de la dècada dels 70, parteix de la base del sistema de registre utilitzat por E.C. Harris i per A. Carandini (Harris, 1975, 1977, 1979; Carandini 1977, 1981).

El mètode Harris consisteix en enregistrar objectivament els elements construïts així com els estrats que s'identifiquen (tant els que es conserven en alçada com els que es descobreixin en el subsòl), realitzant una numeració correlativa d'aquests, sota la terminologia de "Unitat Estratigràfica" (U.E.) que individualitza els uns dels altres. Cada U.E. es registra en una fitxa a on s'indica: la ubicació dins del jaciment, les seves característiques físiques, la situació dins les plantes i secciones i la posició física respecte a la resta d'unitats estratigràfiques amb les que es relaciona (vegeu un exemple més endavant).

Aquest mètode també inclou la realització de material gràfic, compost bàsicament per plantes i seccions realitzades a partir del dibuix arqueològic i el material fotogràfic, imprescindible per a la constància visual dels treballs realitzats tal i com s'explicarà a continuació.

-Registre gràfic de camp

A part del registre escrit de les fitxes, cal documentar tot el possible referent a l'excavació. Per això és necessari comptar amb imatges i dibuixos arqueològics complementaris a les fitxes de U.E., elements que ajudaran a aclarir i entendre millor les diferents relacions estratigràfiques esdevingudes al jaciment. Per tal de realitzar les citades imatges i dibuixos s'utilitzaran càmeres fotogràfiques digitals i material de dibuix arqueològic (paper mil·limetrat, paper vegetal, llapis, cintes mètriques...).

Cada unitat estratigràfica es registra en planta i secció. Aquests dibuixos es realitzen a escala seguint els principis del dibuix tècnic. En aquesta excavació s'utilitzaran tres escales:

- 1:50 per a la realització de la planta general.
- 1:20 per a la realització de les plantes de cada sector.
- 1:10 per a la realització de les plantes de detall.

Els dibuixos, que en un primer moment s'hauran realitzat en paper i llapis, seran digitalitzats posteriorment a PC amb programes de dibuix i retoc d'imatge com poden ser l'Illustrator i el Photoshop.

-Registre escrit de camp

El registre de camp es fa partint de la base de les fitxes d'unitat estratigràfica ja existents, tal i com hem esmentat abans. Aquest full de doble cara s'omple *in situ* durant l'excavació. La fitxa

ens descriu com és l'estrat, quina és la textura, el color... així com si conté material, ja sigui antròpic o no. També inclou una part per establir la relació entre els diferents estrats i dibuixar un petit diagrama *matrix* al seu costat. Cada estrat s'identifica per un codi numèric de cinc dígits en total, dels quals els dos primers fan referència al sector on s'està excavant. Aquestes fitxes també compten amb una part per esbossar l'estrat o element determinat, amb les seves mesures i situació a l'espai. Més endavant us exposem l'exemple de les dues fitxes.

-Registre fotogràfic

Les fotografies són sistemàtiques i a cadascuna hi apareix un cartell amb la orientació respecte el nord i un jaló que permet establir una relació de mesures i escala de l'estrat o element que s'està fotografiant. Cada fotografia es tracta a posteriori amb programes informàtics com el Photoshop on s'hi inclou el número d'Unitat Estratigràfica, i si s'escau es modifiquen els balanços de blancs.

REGISTRE D'INVENTARI I CLASSIFICACIÓ DEL MATERIAL ARQUEOLÒGIC.

Qualsevol excavació arqueològica dóna material (ceràmica, ferros, fauna...), un material que cal classificar i estudiar acuradament ja que serà un dels elements puntals alhora de l'elaboració d'hipòtesis. Així doncs, un cop l'excavació ha finalitzat, el material passa per diverses fases: la primera és la neteja de les peces. Un cop realitzat aquest pas, s'elabora una classificació i entrada a una graella d'inventari realitzada amb un full de càlcul Excel. Després es procedeix a un siglatge del material amb les dades enregistrades al full de càlcul.

De totes les peces, les que tinguin algun tipus de forma o decoració es separen de la resta. Els materials que no conserven cap tipus de forma serviran per a realitzar un estudi quantitatiu i descriptiu de les pastes. Per contra, dels que tinguin alguna forma se'n fa un estudi qualitatiu (dibuix individualitzat, anàlisi arqueomètric, estudi del possible lloc de procedència, comparació amb els materials d'altres jaciments pròxims...).

Perquè l'inventari sigui sistemàtic, s'utilitzen les següents entrades:

Sector: Nº de l'àmbit on s'ha realitzat l'excavació (2 dígits)

UE: Nº de la Unitat Estratigràfica on s'ha localitzat la peça (5 dígits)

Peça: Aquest camp fa referència a la forma o a la part de la peça identificada en l'excavació. Els camps que s'hi admeten, són, d'una banda, els noms de les peces, si aquestes són senceres (olla, fitxa, ganivet, dent...), i d'altra banda, els noms dels fragments (vora, base, nansa, decoració, escòria, mandíbula...). Quan es tracta de fragments informes, s'utilitza l'abreviatura *s/f*.

Material: Aquí s'hi registra el tipus de material que composen les peces. Entre d'altres, els conceptes més freqüents en aquest camp són els següents:

- ceràmica: cal distingir diferents tipologies: ceràmica a mà, ibèrica o prehistòrica, ceràmica de vernís negre (àtica o campaniana), ceràmica grisa de la costa catalana, ceràmica ibèrica a torn,

grans recipients, ceràmica romana sigil.lata, ceràmica romana comuna, ceràmica grisa medieval, ceràmica de cuita oxidant, probablement alt-medieval, ceràmica vidrada, ceràmica moderna, etc.

- **fauna**: restes d'ossos d'animals
- **metall**: restes d'objectes metàl.lics (Fe, Br)
- **lític**: material fet de pedra
- **mat.constr**: material de construcció
- **mat. contemp**.: material contemporani.

Aquests conceptes són els que corresponen al sistema de guardar el material. S'obren dues bosses per cadascun d'ells, una pel material amb forma, i una altra per l'informe. Tot el conjunt es guarda per unitats estratigràfiques i, dintre d'aquestes, per campanyes d'excavació. Separadament es guarden els objectes exposables.

Nombre de fragments: camp numèric on s'hi apunta el nombre de fragments que obeeixen a una tipologia característica, per poder fer el comptatge previ a l'anàlisi quantitativa del material.

Coordenades: Algunes peces especialment rellevants es coordenen en les tres dimensions en l'interior de l'estrat. Aquestes dades també es poden registrar en l'inventari del material.

El sistema de siglatge del material es composa dels conceptes següents:
- identificació del jaciment (ex: CBR)
- any de la campanya, en dues xifres (les darreres de l'any)
- guió separador
- núm. de sector, en 2 xifres
- núm. d'UE., de 3 xifres
- guió separador
- núm. d'Inventari

GENERALITAT DE CATALUNYA

Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura
Direcció General del Patrimoni Cultural

Expedient 437 K121 N663/23563 d'autorització d'una intervenció arqueològica, integrada en un projecte de recerca, al Castell de Cabrera (l'Esquirol, Osona), segons el procediment establert en l'article 6 i següents del Decret 78/2002, de 5 de març de 2002, del Reglament de protecció del patrimoni arqueològic i paleontològic, i d'acord amb la convocatòria segons Resolució CLT/903/2018, de 30 d'abril, per la qual es convoca concurs públic per a l'aprovació de projectes quadriennals de recerca en matèria d'arqueologia i paleontologia per al període 2018-2021.

Fets

1. En data 22 de març de 2019 (reg. ent. 229 als Serveis Territorials a la Catalunya Central del Departament de Cultura), la Fundació l'Esquerda ha presentat una sol·licitud per realitzar una intervenció arqueològica, integrada en un projecte de recerca, al Castell de Cabrera (l'Esquirol, Osona), entre els dies 1 d'abril de 2019 i 21 d'abril de 2019, sota la direcció tècnica d'Albert Pratdesaba i Sala, d'Àngels Pujol i Camps, i d'Imma Ollich i Castanyer.

2. La intervenció forma part del projecte de recerca "L'Esquerda: Punts estratègics sobre el Ter des de la protohistòria fins l'edat mitjana", a desenvolupar en el període 2018-2021, aprovat per la Direcció General del Patrimoni Cultural en data 8 de novembre de 2018.

3. El Servei d'Arqueologia i Paleontologia proposa autoritzar la intervenció.

Fonaments de dret

1. Article 47 i següents de la Llei 9/1993, de 30 de setembre, del patrimoni cultural català (DOGC núm. 1807).

2. Decret 78/2002, de 5 de març de 2002, del Reglament de protecció del patrimoni arqueològic i paleontològic (DOGC núm. 3594).

3. Resolució CLT/903/2018, de 30 d'abril, per la qual es convoca concurs públic per a l'aprovació de projectes quadriennals de recerca en matèria d'arqueologia i paleontologia per al període 2018-2021.

Resolució

Per tot això, **resolc**:

1. **Autoritzar** la realització d'una intervenció arqueològica inclosa en un projecte de recerca d'acord amb les següents dades i condicions:

   1.1. Lloc de la intervenció: Castell de Cabrera (l'Esquirol, Osona).
   1.2. Institució autoritzada: Fundació l'Esquerda.
   1.3. Nom del projecte d'investigació: "L'Esquerda: Punts estratègics sobre el Ter des de la protohistòria fins l'edat mitjana".
   1.4. Direcció de la intervenció: Albert Pratdesaba i Sala, Àngels Pujol i Camps, Imma Ollich i Castanyer.
   1.5. Activitat autoritzada: Excavació, documentació, consolidació.

Portaferrissa, 1 (Palau Moja)
08002 Barcelona
Telèfon 933 162 740

Doc.original signat per:
Elsa Ibar Torras 27/03/2019

Document electrònic garantit amb signatura electrònica. Podeu verificar la integritat d'aquest document a l'adreça web csv.gencat.cat

Original electrònic / Còpia autèntica

CODI SEGUR DE VERIFICACIÓ

0604WTIIVT6CBFTIWGKBPVIDX35L0TMU

Data creació còpia: 02/04/2019 14:31:00
Data caducitat còpia: 02/04/2022 00:00:00

GENERALITAT DE CATALUNYA

Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura
Direcció General del Patrimoni Cultural

1.6. Termini de realització: 1 d'abril de 2019 a 21 d'abril de 2019.
1.7. Lloc de dipòsit provisional de les restes: Museu Arqueològic de l'Esquerda.

La intervenció autoritzada haurà de ser realitzada d'acord amb les disposicions de la Llei 9/1993, del patrimoni cultural català, i del Decret 78/2002, del Reglament de protecció del patrimoni arqueològic i paleontològic, així com en els termes descrits en la documentació presentada per a la tramitació de l'expedient i específicament del projecte de recerca aprovat.

2. **Notificar** aquesta resolució, tal i com disposa l'article 5.2 del Decret 78/2002, a l'ajuntament del municipi afectat i a la persona interessada.

Contra aquesta resolució, que no exhaureix la via administrativa, es pot interposar recurs d'alçada davant de la consellera de Cultura en el termini d'un mes a comptar des de l'endemà de la recepció de la notificació, d'acord amb l'article 112 en relació amb els articles 121 i 122 de la Llei 39/2015, d'1 d'octubre, del procediment administratiu comú de les administracions públiques.

Les administracions públiques podran interposar, d'acord amb el que determina l'article 44 de la Llei 29/1998, de 13 de juliol, de la Jurisdicció Contenciosa Administrativa, recurs contenciós administratiu davant el Tribunal Superior de Justícia de Catalunya, en el termini de dos mesos a comptar des de la notificació. Potestativament, dins el mateix termini, també podran efectuar el requeriment previ que determina el precepte legal abans esmentat.

La directora general del Patrimoni Cultural

Portaferrissa, 1 (Palau Moja)
08002 Barcelona
Telèfon 933 162 740

Doc.original signat per:
Elsa Ibar Torras 27/03/2019

Document electrònic garantit amb signatura electrònica. Podeu verificar la integritat d'aquest document a l'adreça web csv.gencat.cat

Original electrònic / Còpia autèntica

CODI SEGUR DE VERIFICACIÓ

0604WTIIVT6CBFTIWGKBPVIDX35L0TMU

Data creació còpia: 02/04/2019 14:31:00
Data caducitat còpia: 02/04/2022 00:00:00

LLSITAT D'UNITATS ESTRATIGRÀFIQUES

UE	UBICACÓ	FET	TIPUS UE	DEFINICIÓ	DESCRIPCIÓ	INTERPRETACIÓ
1	zona intervinguda (tota)		estrat	superficial	Nivell de sediment sorrenc de color marró fosc, textura tova i molt orgànic. Conté material divers, com ceràmiques, principalment d'època medieval, mesclades amb alguns plàstics.	Nivell superficial general de tota la zona intervinguda. Nivell afectat per les arrels.
2	torre TO-1	TO-1	estructura	mur	Mur que dibuixa la torre TO-1 i adopta una forma circular. L'estructura és de x m d'amplada fet amb pedres de mida mitjana i procedència local lligades amb morter de calç. Adopta una forma semicircular que delimita la torre TO-1.	Mur original de la torre TR-1.
3	mur MR-2		estrat	superficial	Nivell de sediment sorrenc de color marró fosc, textura tova i molt orgànic ubicat just damunt el mur UE3.	Nivell superficial que cobreix el mur UE4.
4	mur MR-2	MR-2	estructura	mur	Mur orientat d'est a oest, ubicat a l'extrem nord de la zona intervinguda. Presenta dos gruixos diferents: entorn del metre a la meitat est i d'1,2-1,3 m a l'oest. S'ha resseguit en el trem nord, en uns 15 m aproximadament. A l'extrem oest presenta un canvi d'orientació en punt rodó (sense cantonada angular aparentment).	Mur de tancament perimetral nord del castell.
5	torre TO-1		estructura	recrescut	Pedres lligades am ciment que recreixen, espicalment per la part exterior de l'estructura i en els 2/3 sud de la mateixa, la torre TO-1.	Recrescut de la torre TO-1.
6	zona intervinguda (tota)		tècnica	material	Diverses monedes i fragments de ceràmica. La majoria d'elles s'han troat entre la creu i l'esplanada de davant l'església (fora d'aquesta, però).	Recollida de material superficial del turó on es troba el castell de Cabrera, en concret entre el santuari i el punt on s'estreny la penya, entre la zona on intervenim i el mateix santuari
7	torre TO-1	TO-1	estrat		Nivell de sediment sorrenc de color marró-taronjós amb abundància de morter disgregat ubicat a l'interior de la torre.	Possible nivell d
8	cala 1		estrat	enderroc	Nivell de pedres de mida petita i mitjana (entre els 5 i els 20 cm), algunes d'elles rubafectades, que ocupen tota la superfície del sondeig. Presenten una inclinació d'est a oest, equivalent al pendent natural del terreny. Presenta una disposicó heterongènia, doncs la capa inicial és molt plena de pedres, just a sota hi ha una part amb més sediment, que és marró molt fosc i extremadament orgànic com el que es troaba entre les pedres, i per sota la capa torna a tenir més pedres, però menys i més petites que la part superior. Conté material	Probable enderroc del mur UE4 vers el sud. Probablement l'enderrocament hauria estat progressiu, presentant algunes interrupcions en la caiguda de pedra, durant les quals s'hauria reblert la zona amb sediment orgànic.

					constructiu: fragments de teula i petits fragments d'argamassa/morter.	
9	cala 1		estrat	valorar	Nivell de sediment argilós de color ocre, amb concentració de pedres a l'oest, pendent també cap a aquest sector. Presència d'alguns carbons i restes de teula. Cobert per UE8. En contacte amb Roca mare i mur MR-2 (UE4).	valorar
10	cala 1		interestrat	nivell de circulació	Nivell de circulació a la zona.	Probable nivell de circulació a l'espai delimitat pel mur MR2. Es recolzaria damunt el nivell argilós UE9.
11	part central de la plataforma	FP-3	interestrat	forat de pal	Forat de planta rectangular amb els cantons arrodonits, ubicat a l'extrem nord, dels visibles actualment, a la part central de la plataforma. Mesura 14 x 11 cm de costat, i 5 cm de fondària.	Forat de pal de suport d'una empalissada que delimita la plataforma, en la part central de la zona intervinguda, per ponent.
12	part central de la plataforma	FP-4	interestrat	forat de pal	Forat de pal de planta elíptica-circular, ubicat a la part central de la plataforma. Mesura entre 8 i 10 cm de diàmetre màxim i uns 4 cm de fondària.	Forat de pal de funcionalitat desconeguda.
13	part central de la plataforma	FP-5	interestrat	forat de pal	Forat de planta rectangular amb els cantons arrodonits, ubicat al cosat nord, dels visibles actualment, a la part central de la plataforma. Mesura 12 x 11 cm de costat, i 4 cm de fondària.	Forat de pal de suport d'una empalissada que delimita la plataforma, en la part central de la zona intervinguda, per ponent.
14	part central de la plataforma	FP-6	interestrat	forat de pal	Forat de planta rectangular amb els cantons arrodonits, ubicat al cosat sud, dels visibles actualment, a la part central de la plataforma. Mesura 11 x 10 cm de costat, i 4 cm de fondària. Es troba molt erosionat pel costat de ponent, degut a l'erosió que presenta la plataforma per aquell costat.	Forat de pal de suport d'una empalissada que delimita la plataforma, en la part central de la zona intervinguda, per ponent.
15	part central de la plataforma	FP-7	interestrat	forat de pal	Forat de planta rectangular amb els cantons arrodonits, ubicat a l'extrem sud, dels visibles actualment (que conformen l'empalissada oest), a la part central de la plataforma. Mesura 13 x 11 cm de costat, i 10 cm de fondària.	Forat de pal de suport d'una empalissada que delimita la plataforma, en la part central de la zona intervinguda, per ponent.
16	part central de la plataforma	FP-7	estrat	rebliment	Sediment molt flonjo de color marró fosc, extremadametn orgànic	Rebliment del forat de pal FP-7
17	sondeig 2		estrat	enderroc	Nivell de de pedres de mida petita (entorn els 10-15 cm) observable a la part superior de l'alçat nord del sondeig. El sediment entre les pedres és argilós de color ocre, tot i que, com que sostenia just la coberta vegetal (fruit d'excavació de 1972)	Nivell d'enderroc o rebliment

					es trobava una mica conaminat pel superficial. Conté algu fragment de teula (no s'ha excavat).	
18	sondeig 2		estructura?	rebliment?	Conjunt de pedres ubicades sota la UE17, i recolzades en la major part del traçat ja en al roca mare. A diferència de la capa UE17, les pedres s´no més grans i col·locades d'una manera força planera.	Podria tractar-se d'alguna dispoció voluntaria. Rebliment intencionat del retall?
19	sondeig 3	CI-8	estructura	tapa	Conjunt de dues lloses de mida mitjana-gran col·locades una al costat de l'altra damunt la boca de la cisteran	Tapa de la boca (UE20) d'accés a la cisterna CI-8.
20	sondeig 3	CI-8	interestrat	boca cisterna	Obertura quadrada de X x X cm de costat delimitada amb pedres lligades amb morter de calç.	Boca d'accés a la cisterna CI-8 (interestrat)
21	sondeig 3	CI-8	interestrat	brancal cisteran	Conjunt de pedres de mida gran i ben treballades lligades amb morter de calç i valçades amb algunes pedres més petites i fragmnets de maó, que dibuixen l'obertrua UE20.	Boca/brancal de la cisterna CI-8 (part construïda)
22	part central de la plataforma	FP-9	interestrat	forat de pal	Forat de planta en forma d'ou ubicat poc sentímetres al nord-oest del FP-4. Mesura X x X cm de costat, i 4 cm de fondària.	Forat de pal de funcionalitat indeterminada.
23	part central de la plataforma	FP-10	interestrat	forat de pal	Forat de planta rectangular amb els cantons arrodonits, ubicat a l'extrem sud, de tots els visibles actualment, a la part central de la plataforma. Mesura x x x cm de costat, i x cm de fondària.	Forat de pal de funcionalitat indeterminada.